

Undgå at tyndpudse ældre facader i blank murværk

Af Søren Vadstrup
Oktober 2023

Det er en sørgelig kendsgerning at tyndpudsning og over-filtsning af ældre facader i blank mur med en cementholdig mørtel ødelægger mange fine, gamle bygninger. Filtsningen øger risikoen for byggetekniske skader på facaden

Der har længe været en kedelig tendens i murerfaget – og hos mange husejere – til at tyndpudse facader på ældre huse i blank murværk, med en grå eller farvet cementpuds. Ny forskning viser at man derved dels forringer fugtdynamikken, og dermed holdbarheden i ældre murværk, dels forringer man bygningens bevaringsværdier, fordi pudslaget dækker over de særlige detaljer ved blank mur såsom vinduesstik, lyse facadebånd eller facadernes oprindelige murstensfarve – og fordi især tyndpudsen ofte fremstår skjoldet og grim, og dels kan de tyndpudsede huse være med til at forringe helheden i udpegede bevaringsområder, karakteriseret af huse i blank murværk.

Ved *blank murværk* forstås en muret facade bestående af udækkede, synlige mursten. I Ordbog over det danske sprog nævnes betydningen *blank* = udækket, blottet, jvf. et blank mål i fodbold eller en blank (afblanket) kortspiller. Stavemåden 'blankt murværk' i betydningen 'skinnende', er derfor en misforståelse.

Både murstenen og blank murværk er ét af de mest robuste og holdbare byggematerialer, vi har. Der er masser af eksempler fra gotikken og renæssancen på at murværk med synlige mursten, har holdt siden 1400- og 1500-tallet, d.v.s. i foreløbigt 500-600 år – ja vores ældste murede bygninger har rent faktisk snart stået i 900 år, og de kan, hvis de fortsat passes godt, holde i ligeså mange til.

Ved *tyndpudsning* forstås påføring af et tyndt mørtellag – i hærdet tilstand, kaldt et pudslag, hvorigennem murværkets mursten og fuger kan ses. Der findes tre former for tyndpudsning i dansk byggeskik: vand-skuring, berapning og filtsning. Disse kan yderligere have forskellige farver, dels efter det sand, der indgår i mørtelen, dels kan man udføre en *farvet puds* med kalkægte pigmenter. Farvet puds findes som færdigt blandede produkter, så man skulle kunne ramme den samme farve ved sammenstødende udførelser.

Selv om murværk i blank mur hører til den mest holdbare og mindst vedligeholdelseskrevende byggeteknik, vi har i Danmark, vil murværkets svageste punkt, de synlige og eksponerede lejefuger og studs-fuger mellem murstenene, langsomt begynde at blive porøse og forvitre efter 100-150 år.

Da en nødvendig omfugning af murværket ofte vil være meget tidskrævende og dermed dyr, vil en noget billigere løsning, ofte foreslået af muremesteren, være at tyndpudse facaderne. Tyndpudsen kan stort set påføres i een proces, og man bevarer samtidigt, frem for en dækkende puds, murværkets særlige struktur igennem tyndpudsen.

Derudover fremføres der ofte at især den cementholdige tyndpuds kan "forstærke" ældre murværk under begyndende forvitring og så påstås det også at tyndpuds kræver meget lidt vedligeholdelse. Begge dele er forkerte. Blank murværk overgås ikke i holdbarhed at pudset murværk. Tvært imod.

Tyndpuds får derfor meget tit en skjoldet og farvemæssigt uensartet overflade, bl.a. fordi ældre murværk er meget uens og med uens sugekraft, hvorved pudsen hærdner op i forskellig hastighed, hvad der påvirker farven i henholdsvis lys og mørk retning, der ses som lyse og mørke skjolder.

Typiske fejl og skader ved tyndpudsning og filtsning ældre facader

Der har gennem de senere år vist sig mange problemer med frost-afskalninger, mørke og lyse skjolder i overfladen samt generel forkert anvendelse af tyndpuds på murede facader - både på nye bygninger, men især på mange ældre. Ved tyndpudsning skal man derfor være opmærksom på følgende forhold:

- 1 Tyndpuds stiller generelt *større* krav til styrken, kvaliteten og frostheden i det underliggende murværk end såvel blank mur som grovpuds. Tyndpuds kan derfor absolut *ikke* anvendes til at "forstærke" eller "redde" ældre forvitret murværk. Tvært imod, tyndpudsen vil i de fleste tilfælde fremme forvitringen, bl.a. fordi pudsen i større eller mindre grad vil nedsætte vandets fordampnings-hastighed fra murværket.
- 2 Tyndpuds skal helst påføres i de tidlige forårsmåned, idet der *skal* være opnået en fuldkommen binding af kalken til murværket, *inden* frosten sætter ind. For langt hen på efteråret kan der være for kort tid til dette. Udføres tyndpudsen om sommeren vil det alt for varme og tørre klima få tyndpudsen til at hærde for hurtigt og for tørt, hvorved der også opnås en forringe vedhæftning til murværket.
- 3 Er der de mindste rester af salte i murværket, frarådes tyndpudsning, idet saltene skubber tyndpudsen af på få måneder.
- 4 Udførelsen af tyndpuds stiller store *håndværksmæssige krav* til mureren. Mørtelen skal have en forholdsvis tyndtflydende konsistens, der kan være svær at arbejde med. Mørtelen skal påføres i et forholdsvis enstykt lag, max. 0,5-1,5 mm, da for store lagtykkelser øger risikoen for afskalninger og skader. I det underliggende murværk skal mørtelfugerne derfor være fyldt helt ud til stenedes forkanter, inden der tyndpudses.

Der må, specielt ved filtsning, ikke "køres" for meget rundt med filtsebrædtet, da kan vandet på brædtet/-filten kan udvaske kalkbindemidlerne og efterlade dem f.eks. i fugerne. Dette sker endnu mere udpræget ved anvendelse af et filtsebrædt med skumgummi i stedet for filt, hvorfor utrænede ikke bør benytte dette.

Man skal også gennem en meget omhyggelig forvanding sørge for at det underliggende murværk er ens vådt - og dermed ens sugende, da der ellers vil komme skæmmende farveforskelle og skjolder i pudsoverfladen under hærningen. Det sidste er nok det sværeste og mest krævende krav, der dog kan "afhjælpes" noget ved at fortsætte med jævnlige vand tyndpudsen med forstøvet vand i cirka 1 uge efter påførslen - respektivt hænge godt våde jutesække op et stykke foran pudsen i det samme tidsrum.

- 5 Tyndpuds kan ikke anvendes på *udsat* murværk, f.eks. meget forblæste murflader i kystnære områder, på uafdækket murværk, på fritstående mure, samt på murværk af meget glatte maskinsten.

Dyrekøbte indgreb for husejeren

Alt i alt kan man *ikke* sige, at tyndpuds på facader er en nem og billig løsning, fordi det kan påføres i een proces, at det rent teknisk kan "forstærke" ældre murværk under begyndende forvitring, og at det kræver meget lidt vedligeholdelse.

Tyndpuds kan meget vel medføre en grim og skjoldet facade, der forvitrer hurtigt, kræver større vedligeholdelse og dermed flere penge på langt sigt, end f.eks. blank mur.

Det kan herudover være meget vanskeligt og kostbart at fjerne tyndpuds igen fra murværket for kommende ejere af huset, herunder retablering af den oprindelige fugning på facaden.

De største problemer med tyndpuds forekommer i øvrigt på helt nyt murværk, bl.a. fordi man ofte går i gang med at tyndpudse murværket, før alt byggefugten er kommet ud af murene.